

KARZEL (187) *sb m*

-a- (170), -ã- (7); -a- : -ã- *BielKron* (123 : 7); e *jasne*.

sg *N* karzeł (70). ◇ *G* Karła (62). ◇ *D* karłowi (11). ◇ *A* Karła (28). ◇ *I* karł(e)m (7). ◇ *L* Karle (3).
◇ *V* Karle (1). ◇ *pl N* karłowie (2). ◇ *G* karł(o)w (2). ◇ *A* karły (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

Z śrgniem. karł:

1. *Człowiek, chłop (z odcieniem takim jak dzisiejsze „facet”) (1)* : Tãm ieśli teź chczesz z pokojem fwe żyto Prowadźć/ rádżę nieś Kárłowi myto/ Choć fię odyma/ niech cię to nie ruřza/ Odday co fłufza. *KlonFlis G*.

2. *Mężczyzna o anormalnie małym wzroście; nanus Murm, Mymer¹, BartBydż, Mącz, Cn; pumilio (a. pomilio) Murm, Mącz, Cn; pigmeus Mymer¹, Mącz; pumilius Mącz, Cn; gnavus Mymer¹; navus, stilpho Mącz; hommuncio Calag; pomilus, pumilo, pumilus, salaputium, salicippium Cn (21)* : Dyabli ten kárzeł gárбаты/ Szpátny/ czãrny/ y gęбаты. *BierEz Bv; Murm 65; Mymer¹ 24, 28 [2 r.]; BartBydż 96, 96b; Ale y Kárłowie twoi kthorzy byli po wieżách twoich/ łáydaki fwoie powiefili ná murách twoich w okrąg Leop Ez 27/11; Barwa na karly SAianikow. bieretkow. i infzich vbiorow Axamitnich czarnich na 2. Karlow WyprKr 92, 123; Mącz 240d, 309a, 331c [2 r.], 333d, 415d; Wfpomnię teź tu/ dworfkie iedno zátrefnowãnie/ kiedy owo człowiek inã powieda/ á inã rozumie/ [...] iãko kiedy kto Murzynã białym zowie/ ábo wielkiego chłopã/ kárłem GórnDworz Rv; Calag 347b; CiekPotr 31.*

W przeciwstawieniu: »obrzym ... karzeł« (1): bo yle zalezalo na criftufa myal czyalo yako mąż nye yako obrzym any yako karzeł *PatKaz III 118v*.

3. *n-pers Imię męskie Karol (165)* : iãko był tżãfu pãná Kárłã przedziãdã [...] obyřzay. *KrowObr 31*; pierwfzy Hãdryan Papieřz wrocił był moc y podał Cefãrżowi Kárłowi/ áby zãwřdy Cefarż Papieřza Rzymfkiego wybierał y potwierdzał *KrowObr 37v, 31 [2 r.], 31v*; KArzełci był przezwfłkiem/ lecz ná fprãwach wielki *RejZwierz 1, aa3v, 1; Goski A5, A11*; Tegoř roku były wielkie walki w Infubryey międy Cefãrżem Kárłem á Frãncufkim krolem Gálilei *BielKron 201v, 168v, 172 [3 r.], 184, 185v, 186 [2 r.] (69); BielSpr 57; BiałKaz I2; CzechEp 388; NiemObr 61; OrzJan 64; KlonKr Bv, E3*; Boża prze zacny KARLE łãfkã to fprãwuie *SkorWinsz A2v*.

Zestawienia: »Karzeł Czwarty« (1): ZYgmunt fyn Kárłã czwartego/ brãt Wacłãwã Cefãrżã/ ná Cefãrřtwo wybran *BielKron 188, 188, 209v, 303v, 326v, 375, 378*.

»Karzeł Grossus (a. Krassus)« (1): *BielKron 172 cf Szereg*.

»Karzeł Łysy« (4): Abowiem miał dwã brãty/ Ludwigã Niemieckiego á Kárłã łyiego *BielKron 171, 171, 172 [2 r.]*.

»Karzeł Mały« [*szyk 1 : 1*] (2): Zoftãwił po łobie fynã Lãdzifłãwã á Mãriã dziewkę/ ktora byłã zã mãłym Kárłem. *BielKron 302v, 302v*.

»Karzeł Martellus« (2): Przyięli go niektorzy ále drudzy nie/ iedno Kárłã Mãrtellã. *BielKron 368v, 303*.

»Karzeł Osmy« (1): iedno iz mu w tym przekařali/ Ludwig iedennařty/ Kárzeł ořmy/ y Ludwig dwanařty/ Frãncufcy krolowie *BielKron 414v*.

»Karzeł Piąty« [szyk 28 : 1] (29): *BielKron* 191, 191v, 193, 196, 197v (20); Nie tymci ftarzy oni Monárchowie/ Cefárze/ y Krolowie/ Conftántinus/ Válentinianus [...] y niedawno Kárzeł piąty/ Władysław Iágiełło [...] ławy v wízego światá nábywáli *WujJud* 16v; *ModrzBaz* [16], [16]v; *CzechEp* 385; *NiemObr* 164, 172; *ReszPrz* 73; *OrzJan* 63; *SarnStat* 1224.

»Karzeł Wielki« [szyk 31 : 2] (33): *BielKron* 168 [3 r.], 168v [5 r.], 171, 173 [2 r.], 174 (24); *RejAp* 113; O Kárle wielkim Cefarzu/ hiſtorykowie świadczą/ iż *BudBib* b4v; *NiemObr* 61, 169 [2 r.]; *OrzJan* 28, 63; *KlonKr* Bv; *SkarKazSej* 691a.

Szereg: »Karolus albo Karzeł« (1): KArolus álbo Kárzeł/ rzeczony Kráífus álbo Groífus/ to ieft/ tłufty álbo miálfzfy/ ná Cefárftwo koronowan *BielKron* 172.

Synonimy: 2. człowieczek, guz, niedorosłek, pieniek, piędzimężyk.

MM